СВІТЛО Православ'я

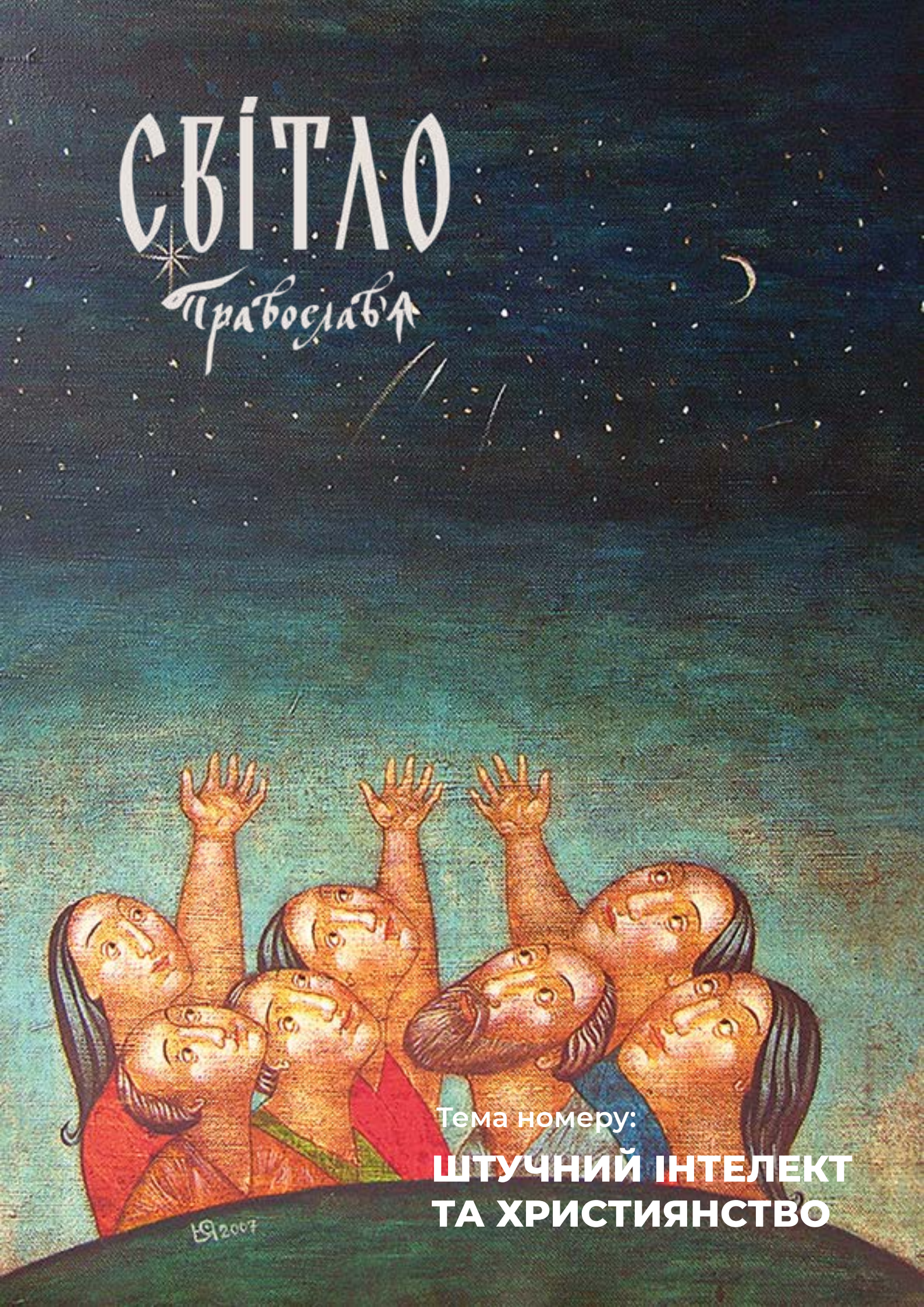

Тема номеру:

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ХРИСТИЯНСТВО

Зміст

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ХРИСТИЯНСТВО 4

ЧОМУ МОЛЯТЬСЯ ІНАКШЕ? 8

ПЕРША ІГУМЕНЯ КОРЕЦЬКОГО МОНАСТИРЯ ПРОСЛАВЛЕНА В ЛІКУ СВЯТИХ 12

ПРИЙНЯТТЯ НАРОДЖЕННЯ 17

БУТИ ПЕДАГОГОМ НЕДІЛЬНОЇ ШКОЛИ – ЦЕ БУТИ В ТРЕНДІ 20

ЩО ТАКЕ СТАВРОПІГІЯ? 25

КОРОТКИЙ ЖИТ-ТЄПИС ПОРФИРІЯ КАВСОКАЛИВІТА 27

ПРИТЧА 32

РУБРИКА:
Головна стаття номера

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ХРИСТИЯНСТВО

Банк в черговий раз надіслав мені настирливу пропозицію про встановлення свого мобільного додатку на смартфон. Автовідповідач «Нової Пошти» на ім`я Єва з приємним дівочим голосом допоміг вирішити нагальне питання. YouTube пропонує саме ті ролики, що цікавлять мене. В офісі, обережно оминаючи перешкоди, дбайливо чистить килими автономний пилосос. Віртуальний помічник, мобільний помічник, побутовий помічник... Довгоочікувана епоха зручності та влучних порад, здається, вивільняє наш час для саморозвитку та творчості! Хіба ця допомога не додає мені сил для недільної служби, вранішніх та вечірніх молитов?

Але давайте спробуємо зануритись глибше в цю, однозначно споживацьку, тему. Переді мною лежить маленька жовта книга Кейт О`Ніл «Big Data: зброя математичного знищення». Книжка має промовисту підназву: «Як великі дані збільшують нерівність і загрожують демократії». Мандруючи сторінками цього дослідження, я знаходжу підтвердження власним думкам та почуттям, що народжуються в душі під час взаємодії з багатьма проявами сучасності. Кейт О`Ніл в якості прикладу описує драматичну долю вчительки, яку було звільнено з роботи через рекомендацію штучного інтелекту. Важливо зазначити, що програма, яку було створено на замовлення департаменту освіти, мала бути тим неангажованим помічником, що унеможливлює прийняття людьми в керівництві упереджених рішень. Запам`ятаємо, що в пошуках остаточної істини люди звертаються до математики.

Осердям всіх зазначених помічників: і персональних, і соціальних є математична модель. Ми живемо в той час, коли модель змінює наші уявлення про соціальний світ. Колись математика вже змінила уявлення людства про природній світ. Гете пропонував дивитись на кольори як на мелодію природи, Ньютон — як на набір рівнянь. Людство обрало точку зору Ньютона, лишивши поетичний вимір кольору, власне, поетам та, почасти, віруючим. При цьому чітко зазначивши, що реальність світу — це і є, власне, реальність рівнянь. Все інше, а, зокрема, і реальність Бога, слід сприймати як власні вигадки, стосовно яких не може існувати достовірної загальновизнаної точки зору. Якщо в думці Гете ми чуємо відлуння слів пророка Давида «Небеса повідають славу Божу...», то ньютонівський погляд на небо змушує нас бачити там лише дисперсію хвиль певної довжини... Математизація світогляду унеможливлює побачити іконічність світу. Хоча власне математика взагалі нічого не каже про те, як ми маємо сприймати світ...

І ось сучасність знову ставить нас перед схожим, ба, навіть, більш гострим питанням — чим є наш соціальний світ? Чи можлива в ньому історія? А, отже, ким є ми самі? Модельний підхід дає нам однозначну відповідь на це питання. Особистість, кожний член соціуму — це набір показників, метрик. Інший автор, що популярно пише про соціальні проблеми штучного інтелекту, Лі Кай-Фу в своїй роботі «Наддержави штучного інтелекту» наводить вражаючий приклад оцінки кредитоспроможності потенційного клієнта банку по тому, як регулярно він заряджає свій смартфон. Адже, якщо потенційний клієнт недбало ставиться до свого смартфону, то, скоріш за все, він буде і недбало ставитись до банківського кредиту. Китайський додаток WeChat, без якого фактично неможливе повноцінне життя в цій країні, для повної оцінки кредитного рейтингу збирає із смартфону понад 5000 показників. То ось чому банк так наполегливо бомбардує мене смс-ками з проханням встановити їх додаток!... Чи зручно жити пересічним китайцям із WeChat? Безумовно! Таксі, доставка їжі, банк, взаємодія з адміністративними установами — все в смартфоні. WeChat є одним з головних, але далеко не єдиним механізмом, за допомогою якого Комуністична партія Китаю керує своєю країною. Безперервні потоки даних є тим омріяним зворотнім зв`язком, який допомагає приймати ефективні управлінські рішення, скеровувати ресурси та коригувати внутрішню економічну політику. Зручність та традиційна конфуціанська покірність державі доповнюють одна одну у захоплюючий гармонії. Надсучасна математика та тисячолітні традиції, здається, буди створені один для одного. Але хто є джерелом тих даних? Цим джерелом є ми, наші споживацькі звички та смаки. Наша приватність принесена в жертву ефективності. Скільки числових параметрів, що описують нас, ми можемо назвати про себе? Зріст, вага, вік, розмір зарплати, артеріальний тиск та частота ударів пульсу, відстань до роботи — всього набереться, мабуть, до 50. А модель вимірює більше 5000 параметрів. Це створює ілюзію остаточного знання, знання істини. Ілюзія полягає в тому, що замість того, щоб вважати істинне ефективним, ефективне вважають істинним. Саме через надвисоку ефективність інструментів штучного інтелекту банки є локомотивами руху суспільства в напрямку їх впровадження в життя суспільства. В цьому випадку все, що не можна виміряти, перестає існувати в соціальній дійсності. І справді, як можна виміряти любов, жертовність, спокуту — ті чесноти, які є наріжними для християнина? Весь поетичний і, тим паче, молитовний вимір буття в цьому випадку виноситься за дужки. І якщо Кейт О`Ніл наводить в якості прикладу такого ігнорування долю однієї вчительки, то ми також можемо навести долю цілого народу в Китаї — уйгурів, які потерпають від обмеження власної свободи. Одним із головних інструмен-

тів контролю над уйгурами є система соціального кредиту, тобто певна математична модель поведінки, яка є ідеальною з точки зору фінансиста, але жахливою з точки зору християнина.

Модель цементує наявну картину соціального світу та ті припущення, що були покладені в її основу. І унеможливлює створення чогось кардинально нового. Бо зміна моделі означає хибність її попередніх оцінок. А хто буде нести відповідальність за ці хибні оцінки та поламані долі? Знявши відповідальність у прийнятті рішень з себе, чиновники замінюють власну упередженість упередженістю математиків. Для християнської свідомості це неприпустимо, бо християни визнають лише один шлях до пізнання істини — це пізнання Христа. І лише з точки зору християнського ставлення до людини можна приймати будь-які рішення про її долю.

Ці та інші етичні проблеми штучного інтелекту хвилювали і батька сьогоднішньої інформаційної епохи, творця кібернетики — Норберта Вінера. Його останній твір в радянському перекладі було названо «Творець і робот». Хоча оригінальна назва є більш влучною - «God and Golem», дослівно - «Бог та Голем». Вінер пророкує колізії, що обов`язково виникнуть, коли людство здійснить замах на подобу Бога в людині, і спробує повторити Бога без Його допомоги. Ми зараз є свідками того, як нейронні мережі пишуть музику, вірші та проходять тест Тьюрінга на наявність розуму. Големізація нашої дійсності, що розпочинається з невинного бажання зручності, набирає обертів...

Намальована картина є песимістичною. Але і Кейт О`Ніл, і Лі Кай-Фу, і Норберт Вінер та багато інших дослідників та філософів бачать вихід з цієї ситуації. Вчителька з роботи Кейт О`Ніл знайшла роботу в елітній школі, бо змогла пройти індивідуальну тривалу співбесілу, Лі Кай-Фу перехворів на рак, і під час хвороби переосмислив цінність духовного життя, родини та любові. Норберт Вінер сподівається, що жага до творчості та свободи є непереможною в людині. Якщо ці люди бачать надію у світі, що народжується на наших очах, то тим паче ми, християни, що маємо Христа, хіба не з особливою гостротою відчуваємо потребу бути вірними Йому саме зараз, коли нашу унікальність вимірюють за математичними показниками? Унікальність нашої особистості схожа на унікальність ікони: кожна ікона розповідає нам про те саме, але власною, унікальною мовою. Сам собою штучний інтелект є лише сукупністю математичних підходів. І він може приносити людям користь, коли діагностує складні хвороби чи вивільняє когось від смертельно небезпечної праці. Ті загрози, про які ми казали, є не наслідком штучного інтелекту як такого. Це наслідки гріховності людей, що використовують математику для ствердження своєї влади над іншими. А як ставитись до гріховності, сподіваюсь, знає кожен християнин! Христос Воскрес!

В якості постскриптуму наведу один діалог, що колись почув. Один священник на дзвіниці поставив автоматичний годинник, що також був запрограмований на різні церковні передзвони. Виходило дуже зручно та красиво: в потрібний час натискаеш кнопку, і служба прикрашається красивою мелодією дзвонів. Одного разу цей священник запропонував поставити аналогічну систему своєму благочинному. І благочинний відповів:

- Знаєш, цей робот не буде молитися.

священник

Димитрій Дегтярьов

РУБРИКА:
Актуальні питання літургіки

ЧОМУ МОЛЯТЬСЯ ІНАКШЕ?

Епіклеза за сучасним руським та грецьким чином

Одне лише порівняння епіклези за сучасним руським та сучасним грецьким чином показує, що тропар «Господи, іже Пресвятого Твоєго Духа…» перериває хід молитви епіклези, особливо в літургії святителя Василія Великого. Там він перебуває між фразою «…Тебі молимся і Тебе призиваєм … благоволенієм Твоєя благості, прийти Духу Твоєму Святому на нас и на Предлежащия Дари сія, і благословити я, і освятити, і показати» та благословенням святого Хліба («Хліб убо сей, Самоє Честноє Тіло…») після відповідного заклику диякона. Не тільки вчені літургісти, а й російські тлумачі Божественної літургії і прості священники знають, що цей тропар в анафорі є пізнішою вставкою. Його історія багато в чому незрозуміла, але відомо наступне: «Господи, іже Пресвятого Твоєго Духа…» з'являється в грецькому тексті Літургії лише з кінця XIV – початку XV ст. «Устав» свт. Філофея Коккіна (XIV ст.) ще не згадує тропар, але вказує, що перед преложенням Чесних Дарів священник і диякон тричі вклоняються перед Святим Престолом, «молячись в собі». З XVI ст. тропар Третього часу з віршами 50 псалма (тими ж, що і в сьогоднішньому руському чині) стає регулярним елементом грецького чину Божественної літургії.

Друковані видання Божественних літургій, починаючи з самого першого (Д. Дуки 1526 р.) і до середини XVIII ст., здебільшого наводили тропар Третього часу в цьому місці літургії, але наводили коротко. Вельми часто зустрічалося наступне формулювання: «Священник і диякон: Боже, очисти мя грішного і помилуй мя. Господи, іже Пресвятого Твоєго Духа. Серце чисто…». Інші видання наводили весь або майже весь тропар, так само як і вірш «Серце чисто созижди во мні, Боже…».

З середини XVII до середини XIX ст. у виданнях Божественних літургій спостерігається ще одна вставка в цьому місці служби: в літургії святителя Іоанна Златоуста, після триразового проголошення тропаря з відомими віршами псалма, наказано читати «Слава…», тропар П'ятидесятниці («Благословен єси, Христе Боже наш, іже премудри…»), «І нині …» і кондак П'ятдесятниці («Єгда снізшед язики слія…»). Перше видання, в якому ми помітили це, відноситься до 1754 р. В літургії святителя Василія Великого, однак, залишилася та ж коротка вказівка на тропар Третього часу: «Господи, іже Пресвятого Твоєго Духа: і, Серце чисто…». Важливу особливість має константинопольське видання 1820 р., яке хоча і подає тропар, а в літургії святого Іоанна Златоуста тропарі П'ятидесятниці, але відсуває його на крок назад, на місце безпосередньо перед молитвою епіклези, тобто перед «Єще приносим Тебі…» в літургії і Златоуста, і перед «Сего ради, Владико Пресвятий…» в літургії святого Василія Великого. Нарешті, видання Божественної літургії «Св. Георгій» 1852 р. видаляє з епіклези всі тропарі, як і молитву «Боже, очисти мя грішного…», а у відповідній примітці стверджує, що вони переривають «думку» молитви анафори і є пізніми вставками. З цих причин «нині більшість літургісаючих мають звичай опускати їх, або проголошувати перед молитвою епіклези, як такі, що не є суттєвими частинами Літургії, але кимось привнесені, можливо, заради благоговіння». З того часу тропар Третього часу зазвичай не згадується у виданнях «Божественних літургій» <…>.

Історія тропаря Третього часу в друкованих Євхологіях схожа: до середини XVI ст. наводився лише тропар з відомими віршами 50 псалма, потім протягом 100 років в текст літургії Златоуста додава-

лися і тропарі П'ятидесятниці, тоді як починаючи з видання Євхологія «Св. Георгій»1850 р. зникають тропарі і П'ятидесятниці, і Третього часу. Однак, на відміну від видань Божественних літургій, ранні друковані Євхології завжди наводили тропар Третього часу. Що стосується практики, то, як видно з процитованої примітки, в середині XIX ст. багато грецьких священнослужителів вже опускали даний тропар або читали його перед «Єще приносим Тебі...». До кінця XIX ст. читання тропаря Третього часу на літургії в Греції, ймовірно, припинилося. Певну роль у виключенні тропаря Третього часу з грецького чину літургії, безсумнівно, зіграв трактат невідомого єрокірікса (священника-проповідника) з Місолонги в Греції, написаний в кінці XVIII ст. Автор цієї праці гаряче протестує проти інтерполяції тропаря Третього часу, наводячи ті ж основні доводи, що і примітка в «Св. Георгій»1852 р. і вимагає, щоб Церква не допускала його читання в анафорі. На Русі тропар Третього часу в анафорі вперше з'являється в рукописних Служебниках кінця XIV – початку XV ст. На початку він вставляється тільки в анафору святителя Іоанна Златоуста, а в анафорі святителя Василія Великого помітний з середини XV ст. У першому друкованому російському Служебнику 1602 р. тропар присутній в обох літургіях. Те ж можна бачити і в наступних Служебниках. Єдине, що привнесло в цей момент літургії виправлення книг при патріархові Никоні, так це видалення з тексту анафори Златоуста фрази, яка передує тропарю: «Єгда же хощет ієрей творити призиваніє Святаго Духа...».

У Служебнику 1977 р. і в деяких пізніших московських Служебниках тропар в літургії святого Іоанна Златоуста (але не в літургії святого Василія Великого) був укладений у квадратні дужки, що вказувало як на його «вставочний» характер, так і на те, що його можна опустити. У новому ж Служебнику 2004 р. дужки були прибрані, але тропар з віршами 50 псалма був надрукований більш дрібним шрифтом, причому цього разу в обох літургіях.

З вищесказаного випливає, що тропар Третього часу практично одночасно увійшов до грецького і до руського чину Божественної літургії (припущення про читання його в грецькому світі в більш ранній період в даний час не має документального підтвердження). Наявні дані не дозволяють сказати, чи ми перейняли практику його читання на літургії від греків, чи вона виникла самостійно в слов'янській та грецькій літургійній практиці. Незрозуміла і причина його принесення до анафори. Згідно з популярною гіпотезою, він був введений в процесі полеміки з римо-католиками для того, щоб ще яскравіше підкреслити православне вчення, що Чесні Дари прелагаються під час призивання Святого Духа, а не під час виголошення установчих слів. Іншу гіпотезу підказує вищезазначена примітка у Божественній літургії «Св. Георгій» 1852 р., а саме що тропар був доданий «благоговінія ради», для особистої молитовної підготовки священнослужителів перед преложенням Дарів. На користь цієї гіпотези, як видається, свідчать дані про процес появи тропаря Третього часу в анафорі. До появи будь-яких вказівок на нього, в джерелах, таких як «Устав» свт. Філофея, розміщена вказівка: «Єгда же восхощет священник творити призиваніє Святого Духа звершувати Святия Дари ... приходит [диакон] поблизу священника і поклоняються обидва трижди пред Святою Трапезою моляся в себі». Мабуть, спочатку вважається необхідною якась особиста підготовка в цей момент літургії, і вона в даному випадку складається з поклонів і якоїсь молитви, яка читається подумки. Потім пропонується певний тропар. Ще трохи пізніше перед тропарем додається молитва «Боже, очисти мя грішного і помилуй мя» (хоча спочатку вона з'являється тут замість тропаря), про що докладніше буде сказано нижче.

Про особистий і підготовчий характер тропаря говорять і деякі російські автори, як буде зазначено незабаром. Так чи інакше, з середини XIX ст. тропар починає вилучатися з грецького чину Божественної літургії, а до кінця того століття його читання на літургії в Греції припинилося. У нас же він читається і досі. Більш того, його читання набуло в нашій літургії великого значення. У деяких наших тлумаченнях Божественної літургії XIX ст., та й в одній з робіт знаменитого професора Олексія Дмитрієвського, саме цей тропар, а не молитва «Єще приносим Тебі...», названий «молитвою закликання Святого Духа». За руською практикою, священник промовляє тропар, здіймаючи руки. У нас навіть існувало уявлення, що тропар Третього часу вносить вклад в епіклези, доповнюючи молитву епіклези як її частина (звідси й іменування тропаря «молитвою закликання Святого Духа»).

Однак серед тлумачів літургії і літургістів кінця XIX – початку XX ст. зустрічається твердження, що тропар є особистою молитвою священника про «своє недостоїнство», тобто що він призначається для священнослужителів, а не для освячення Дарів.

Згідно єп. Віссаріону (Нечаєву), «священник перед миттю благословення Дарів уражається страхом, відчуваючи своє недостоїнство послужити ... знаряддям для звершення великої Тайни, і не тільки молиться Богу Отцю: «Зішли Духа Твого Святого на нас», що очищає від усякої скверни і все освячує, але, перериваючи цю молитву, звертається ще з молитвою про те ж до Бога Сина ... «Господи, іже Пресвятого Твоєго Духа...». Однак це не скасовує того факту, що тропар Третього часу переривает перебіг молитви св. анафори, а в літургії святого Василія Великого вставлений всередині пропозиції, порушуючи перебіг думки і затушовуючи богословський зміст молитви, складеної святим ієрархом. Стосовно вставки тропаря в анафору цієї літургії прот. Миколай Деснов писав, що тут тропар «силоміць відриває» благословення Дарів від молитви епіклези. Вставка тропаря недоречна і тому, що, як визнає і владика Віссаріон, він звернений до Христа, Який послав Святого Духа апостолам, а молитва св. анафори – до Отця. У літургії святого Іоанна Златоуста, відразу після останнього читання тропаря, священник вимовляє: «І сотвори убо хліб сей Чест-

ноє Тіло Христа Твоєго». При свідомому читанні молитви (а тільки його і слід очікувати від священника на літургії), якщо священник не виконає розумом якийсь акробатичний трюк, то прийде до нісенітниці: Господи Ісусе Христе, «іже Пресвятого Твого Духа в третій час апостолом Твоїм ниспославий, Того, Благий, не отими от нас, но обнови нас, молящих Ти ся. І сотвори убо хліб сей Честноє Тіло Христа Твоєго». Тобто, він буде просити Христа створити Тіло якогось іншого Христа! Та ж проблема існує і в літургії святого Василія Великого, і виникла вона тому, що в ряд молитов, звернених до Бога Отця, внесена молитва до Сина Божого. Покійний прот. Миколай Деснов, колишній ректор Одеської духовної семінарії, пропонував принаймні перемістити тропар Третього часу на місце безпосередньо перед молитвою епіклези, тобто перед словами «Єще приносим Тебі...» в літургії святителя Іоанна Златоуста і «Сего ради, Владико Пресвятий...» в літургії святителя Василія Великого, і друкувати його дрібнішим шрифтом.

Те ж, як тепер відомо, пропонувалося і в тезах Відділу «Про богослужіння, проповідництво і храм» Поміс-ного Собору 1917-1918 рр. Як зазначалося вище, в цьому ж місці розміщували тропар деякі грецькі богослужбові книги XIX – початку XX ст. Там тропар Третього часу не відриває благословення Святих Дарів від молитви епіклези і не призводить так легко до вищезгаданої нісенітниці «двох Христів».

Валентин Печатнов. Божественна літургія в Росії і Греції.

Переклад Ганни Шевченко

РУБРИКА:

СТОРІНКИ ІСТОРІЇ УПЦ

ПЕРША ІГУМЕНЯ КОРЕЦЬКОГО МОНАСТИРЯ ПРОСЛАВЛЕНА У ЛИКУ СВЯТИХ

«Пам'ятайте про наставників ваших, які проповідували вам слово Боже, і, дивлячись уважно на кінець їхнього життя, наслідуйте їхню віру» (Євр.13.7).»

Після хрещення Русі історія Святої Православної Церкви збагатилася цілим сонмом подвижників благочестя і сповідників, які були зараховані до лику святих. Особливе місце серед святих посідають жінки, духовні подвиги яких ясніють крізь століття і навіть в наш час відбуваються прославлення їх у святих. Зокрема, 6 грудня 2019 року у Свято-Успенській Києво-Печерській Лаврі рішенням Священного Синоду УПЦ було причислено до лику святих преподобну Серафиму, яка подвизалася у Свято-Троїцькому жіночому монастирі в м. Корець, будучи його ігуменею в 1579-1633 роках. Саме завдяки ігумені Серафимі православну чернечу обитель було відновлено і розбудовано. Чин прославлення преподобної Серафими відбувся в Свято-Троїцькому Корецькому жіночому ставропігійному монастирі 24 червня 2021 року, в день святкування головної святині обителі - чудотворної ікони Божої Матері «Споручниця грішних».

Відомості про життя Серафими Корецької можна знайти в багатьох історичних книгах. Відомо, що майбутня настоятелька Корецького монастиря походила з українсько-литовського князівського роду Корецьких. Вона була другою донькою князя Іоакима Корецького та Ганни Ходкевич, точна дата її народження не відома. При хрещенні дівчинка отримала ім'я Софія. З дитинства вона виявила потяг до чернечого життя.

Знаменитий Корецький Свято-Троїцький ставропігійний монастир був заснований преподобним Варлаамом Києво-Печерським на честь Благовіщення Пресвятої Богородиці в 1064 р. За свою майже 1000-літню історію обитель неодноразово була зруйнована і «воскресала». У перший раз монастир припинив існування за Батиєвої навали (XIII століття), другий - в кінці XV століття, коли його розорили орди кримського хана Менглі-Гірея. Саме тоді, через три чверті століття, князь Євфимій (Богуш) Корецький і його син Іоаким вирішили відновити обитель, що перебувала у власності їхнього роду. На місці зруйнованого монастиря близько 1571 року князь Богуш засновує новий - Воскресенський. А в 1579 році дочка Іоакима княжна Софія приймає постриг з ім'ям Серафима і стає ігуменею відновленого Корецького жіночого монастиря.

Життя відродженої обителі і її ігумені випало на нелегкі часи. Освячення головного монастирського храму на честь Воскресіння Христового відбулося в 1580 р. А вже через 16 років була укладена Брестська унія і українськими землями покотилася руйнівна хвиля масового окатоличення і гонінь на Святу Православну Церкву з боку войовничого католицизму, уніатів та ополячених і підневільних українців. Тих, хто не хотів ставати уніатом, вбивали. Представників знаті вивозили до Варшави, де піддавали тортурам і вимагали зректися віри. Православні храми знищували, спалювали, здавали в оренду під мечеті, шинки. Протягом наступних 20 років з 57-ми православних монастирів на Волині у віданні Церкви залишилися лише 9 чоловічих і 1 жіночий - Корецький. Обитель вела антикатолицьку просвітницьку діяльність і незабаром стала оплотом Православ'я на Волині. У ній знаходили притулок черниці, вигнані уніатами з інших монастирів, сюди звідусіль стікалися люди, які зберегли віру своїх предків.

У 1620 році ігуменя Серафима почала будівництво нового великого монастиря, оскільки Свято-Вознесенський не вміщав всіх черниць, які прагнули нести послух в обителі. На прохання матінки допомагав їй брат Самійло Корецький - один із найвідомших політичних діячів і полководців Речі Посполитої першої чверті XVII ст. У розпорядженні князя були свої цегельні заводи, вапнярні, робоча сила. Тому храм і сестринський корпус будували швидкими темпами. Утім, побачити монастир князю Самуїлу не довелося. У 1622 році він потрапив в полон після поразки війська гетьмана Станіслава Жолкевського у битві з турками під Цецорою і був страчений в Стамбулі. Головним меценатом і патроном будівництва став митрополит Петро Могила.

Після загибелі Самуїла розбудова жіночої Корецької обителі перейшла в руки другого з братів Корецьких – Івана. Однак незабаром той не витримав тиску польської верхівки і прийняв католицизм. Навіть змінив ім'я на Ян-Карл.

До XVII століття родинним образом корецьких князів була стародавня ікона Божої Матері «Споручниця грішних». Назву вона отримала від напису на окладі: "Я Споручниця грішних перед Сином Моїм..." Ця ікона також називалась «Благодатною», бо постійно надавала свою благодатну допомогу княжій

родині. За стародавніми переказами, цей чудотворний образ Богоматері був привезений із султанської Туреччини (за іншою думкою з Риму) і до нього молилася в єрусалимському храмі свята преподобна Марія Єгипетська. В Корець ікона потрапила завдяки князю Самійлу Корецькому, який воював із султанською Туреччиною.

Ще одною святинею була Плащаниця Успіння Пресвятої Богородиці, написана на кіпарисовому дереві. Про неї досі розповідають дивну історію. Нібито вона була корабельною плащаницею. Коли почалася буря, всі побігли до шлюпок, і тільки один матрос кинувся рятувати плащаницю, схопив її і тут же дивовижним чином живий опинився на березі.

І ось у 1622 році родинну ікону «Споручниця грішних» і Плащаницю Успіння Богородиці князь Іван, на знак відречення від Православ'я, виніс з молитовної кімнати замку князів Корецьких і передав своїй сестрі. Ігуменія Серафима взяла святині і хресним ходом урочисто перенесла до Корецького монастиря.

За переказами матінка Серафима була дуже засмучена, гірко плакала і просила брата Івана одуматися і повернутися в Православ'я, вона передчувала лихо. Так і сталося: замок скоро був зруйнований, брат виявився приреченим на бездітність і рід князів Корецьких припинив своє існування.

А ікона Божої Матері «Споручниця грішних» в Корецькому Свято-Троїцькому монастирі зберігається донині, вона є головною святинею обителі. До чудотворного образу постійно притікають з молитвою численні прочани і Цариця Небесна щедро наділяє богомольців і насельниць дарами благодаті. Бог знищив рід князів Корецьких, але зберіг обитель і чудотворну ікону. Від того часу в монастирі головною чеснотою вважається вірність православ'ю». А сам монастир в народі називають обителлю вірних.

За час свого керування монастирем ігуменя Серафима повністю відновила обитель. Вона заснувала притулок для дівчаток-сиріт, відновила роботу майстерень з живопису, організувала роботу майстерень з пошиття риз, митр, плащаниць, скрижалей до мантій, а також відкрила школи-майстерні із золотіння по дереву, позолоти куполів, кіотів та іконостасів.

Також відомо, що матінка була знайома з преподобним Іовом Почаївським. У 1628 році святий, повертаючись в Почаївський монастир з Києва, три дні пробув в Корецькій обителі, де звершував богослужіння і спілкувався з сестрами.

У 1626 році Серафима зуміла переконати матір заповісти монастирю 18800 злотих, худобу і шість коней. Сама ж ігуменя у заповіті від 20 березня 1633 року відписала Корецькому монастирю місто Олександрів з 9 селами, придбаними нею за 32 тис. злотих у княгині Кристини Вишневецької в 1627 році. Крім того, вона відписала черницям монастиря право на її посаг у 45 тис. злотих і право на отримання всіх грошей, які вона давала різним особам у борг.

Того ж, 1633 року, ігуменя Серафима, перша настоятелька Свято-Троїцького жіночого монастиря, відійшла до Господа, Якого так любила. Обряд поховання звершив митрополит Петро Могила.

Багато століть промайнуло від тих часів ...

У період з 1752 по 1765 роки Свято-Троїцьким монастирем володіли уніати. В святині жили черниці ордену свт. Василія Великого.

З 12 квітня 1795 і до цього часу Корецький Свято-Троїцький монастир є православним. Облаштування і будівельні роботи в обителі були завершені в 1810 році князем Йосипом Чарторийським-Ярмолинським, останнім князем з родини Корецьких.

На жаль, в 1831 році, під час польських повстань монастир згорів. І в такому стані простояв понад 30 років. У 1864 році за відбудову святині взялася ігуменія Аполлінарія, настоятелька Воскресенського монастиря. А через 13 років будівництво завершила новопризначена ігуменія Феофанія. Художній розпис вівтаря і центральної частини храму зробили майстри Почаївської іконописної майстерні. 21 вересня 1880 року православну обитель освятили як Свято-Троїцький жіночий монастир. А у приміщенні Свято-Воскресенського організували притулок для дівчаток, тепер тут духовне училище.

У 1938 році польський ескадрон під командуванням Адамкевича йшов на Корець, щоб знищити монастир. Не доїжджаючи до міста, воєначальник раптом падає з коня. «Мене вразив ангел! Я вмираю! - промовив він, - Прошу про одне - не чіпайте Корецький монастир». Воїни повернули коней, так і не доїхавши до обителі. Пізніше з'ясувалося, що настоятелька сказала всім сестрам три дні дотримуватися суворого посту, а в той момент, коли впав Адамкевич, сестри служили акафіст архістратигу Михайлу».

Під час Другої Світової війни Свято-Троїцький монастир постійно контролювали німецькі окупанти, проте він зі своїми товстими стінами і погребами для жителів Корця був місцем, де можна було сховатись від бомбардувань. Післявоєнний час для монастиря був періодом відновлення господарства та відбудови святині.

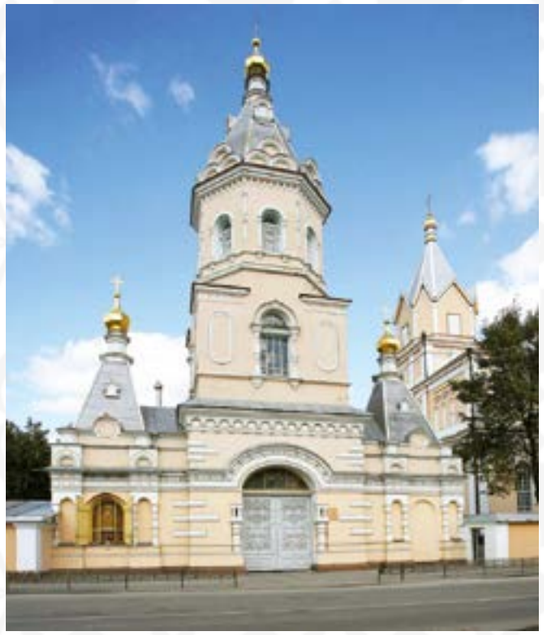

У період з 1969 до 1970 року в монастирі проведено великі реставраційні роботи. Дивує той факт, що за часів радянської влади, коли масово закривали монастирі, Корецький був одним із дев'яти українських монастирів, які залишились діючими. І, як завжди, він прихистив безліч черниць з Зимненського, Кременецького та інших монастирів. Вигнанок привозили сюди машинами, заштовхували за ворота і замикали. За межі обителі їм виходити заборонялося, біля воріт стояли вартові. Щоб врятувати напівголодних черниць, люди перекидали їм їжу через паркан. Допоміг Корецькій обителі вийти з цього страшного стану Патріарх Московський Олексій I за клопотанням настоятельки матінки Людмили, яка для цього їздила в Москву. А у червні 1984 року указом Святійшого Патріарха Пімена Корецькому жіночому монастирю була надана ставропігія.

Весь цей час як коштовним камінням, виблискувала благочестям своїх насельниць свята обитель, яка процвітала, захищена молитвами своєї першої ігумені. Сьогодні Свято-Троїцький жіночий монастир вважається одним із наймо-

гутніших твердинь Православ'я північно-західної України.

І ось, 24 червня 2021 року, в день вшанування Корецької ікони Божої Матері «Споручниця грішних», у Свято-Троїцькому Корецькому жіночому ставропігійному монастирі був звершений чин прославлення місцевошанованої святої ігумені Серафими, княжни Корецької.

Богослужіння очолив митрополит Дніпропетровський і Павлоградський Іриней у співслужінні єпископату і духовенства. Для того, щоб вшанувати першу ігуменю і взяти молитовну участь у прославленні її у святих, до Корецької обителі прибули чисельні паломники з усіх куточків України.

Згідно порядку і чину прославлення, на Літургії після Малого входу прозвучала остання заупокійна літія за ігуменю Серафиму. Після чого вікарій Рівненської єпархії, єпископ Дубенський Пімен, оголосив рішення Священного Синоду УПЦ від 6 грудня 2019 року про канонізацію подвижниці. Потім єпископ Згурівський Амвросій зачитав її коротке житіє. Тоді під спів тропаря і кондака новопрославленій святій з вівтаря була винесена її ікона, а митрополит Тернопільський і Кременецький Сергій благословив нею народ.

Після завершення Літургії всі, хто молився на богослужінні, пройшлися урочистою Хресною ходою із Корецькою чудотворною іконою Богородиці та іконою преподобної Серафими. Митрополит Іриней привітав архієреїв, духовенство, ігуменю Рафаїлу, сестер обителі та вірян із монастирським святом та з новою молитовницею перед Престолом Божим.

Підготувала Ганна Шевченко

Рубрика:

Православна сім'я

ПРИЙНЯТТЯ НАРОДЖЕННЯ

Як ознака відкритості до волі Божої

Великий відсоток сімейних пар сьогодні зустрічається з проблемою безпліддя. Сучасне техногенне суспільство пропонує безліч способів вирішення цього питання. Але ряд спроб залишаються безуспішними або забороняються відповідно до церковного вчення. Вважаю, що безпліддя має витоки в порушенні духовної природи, що в свою чергу викликає психосоматичні розлади здоров'я людини. Спробуємо розглянути одну із духовних причин: неготовність прийняти волю Господню щодо народження в сім'ї дитини. Подружня пара після одруження вважає, що вони негайно мають народити дитину або ж, навпаки, відкладають народження дитини.

Преподобний Паїсій Святогорець підкреслює: «Є і такі подружні пари, що прагнуть мати дитину відразу, як тільки одружаться. Але якщо народження дитини затримується, то вони починають тривожитися і непокоїтися». В їхню душу закрадається сумнів і неспокій, перетворюючись на панічний страх. Протоієрей Павло Гумеров попереджає: «Погано, коли страх, тривожність і занепокоєння беруть над нами гору, якщо ми починаємо надмірно проявляти емоції. Такий стан може стати нав'язливим, домінуючим, а потім й панічним». В такому стані подружжя зосереджується не на своїх стосунках, а на потребі народити дитину. Це стає домінуючим у всіх сторонах життя сімейної пари. Їхній стан – це вимагання у Бога народження дитини. Відкриваючи духовну природу тривоги і занепокоєння, протоієрей Павло Гумеров стверджує, що корінь цього лежить у маловір'ї. Дуже багато людей, вважаючи себе віруючими, справжньої віри і любові до Бога не мають. Тому, що «досконала любов проганяє страх» (1 Ін. 4:18)». Відсутність глибинної віри, досвіду присутності Бога, невміння побудувати правильний молитовний устрій життя відкриває перед людиною безмежну прірву тривоги і занепокоєння. Питання народження дитини в такому стані сім'ї стає тривожним симптомом недовіри до Божественного Промислу.

Проте, наша тривожність виникає не лише від маловір'я, а може бути й гріховною пристрастю, яка укорінена у нашому досвіді ставлення до самого себе і у стосунках з іншими. Ця пристрасть – смуток. Слід зауважити, що пристрасть є не просто гріхом, а запеклою залежністю від гріха, вона є хронічною духовною хворобою. Якщо людина з таким духовним досвідом створює сім'ю, в неї часто змінюється настрій, вона хоче все і одразу. А коли цього немає, вона здатна впадати в депресивний стан. Надмірні життєві клопоти, переживання заводять людину в постійний тривожний, пригнічений стан. Тривога, занепокоєння, переживання здатні будь-кого довести до депресії». Коли батьки сповнені неспокою і хворобливої душевної тривоги та депресії, вони не здатні народити дитя, наповнити життя радістю прийняття іншого, адже їхнє життя сповнене сумом. Апостол Павло у Посланні до Филип'ян радить нам: «Радійте завжди в Господі; і ще раз кажу: радійте!» (Фп. 4:4). Радість в Господі здатна змінювати нас, відкриває можливість відкритості і прийняття волі Господньої щодо нашого життя.

Преподобний Паїсій Святогорець повчає: «Вони народять дитину тоді,

коли виженуть з себе занепокоєння і душевну тривогу, та спрямують своє життя на правильну духовну колію» . Навчитись довіряти Богові є основою нашого духовного життя. Слід розуміти, що надмірну тривогу породжують в нас не самі проблеми, а наше ставлення до них. Змінюючи наше сприйняття, ми маємо наше життя вибудовувати в довірі Богові і один одному, навчитись жити за Божественними заповідями

З іншого боку, подружжя, опираючись на свій егоїзм, відтерміновує час народження дитини в своїй сім'ї. Подружжя зосереджене на своїх власних потребах, кар'єрному зростанні, навчанні тощо, а народження дитини вважають не на часі. Ієромонах Дорофей (Баранов) підкреслює: «Народження дітей (або їх відсутність) стало частиною комфортного життя сучасної людини. Загальний хід роздумів зазвичай такий: коли благополуччя нашого життя досягне достатнього рівня для народження дитини, тоді ми зможемо собі це (народження дитини) дозволити. Такий підхід зводить й саме Таїнство Вінчання нанівець, адже ми через заперечення волі Господньої заперечуємо й буття Бога».

За словами преподобного Паїсія Святогорця, є «подружжя, які, в першу чергу намагаються впорядкувати всі інші проблеми, і лише потім починають думати про дітей. Такі люди зовсім не беруть до уваги Бога...Люди не хочуть мати дітей, щоб не обтяжувати себе турботами»... В сучасному менталітеті виникло поняття, що дітей можна заводити подібно до котів чи собак. Ми втратили розуміння, що дитя є для нас дарунком нашого Небесного Отця. Ми нехтуємо дарунком, зачиняємо перед Отцем двері нашого сімейного дому. Сприйняття подружжям дитини як іграшки, чи навпаки, як певного тягаря, призводить до відкидання нами дарунку народження нового життя.

Коли Господь бачить таке ставлення до Свого благословення на дітонародження: «Плодіться і множтеся, та наповнюйте землю» (Бут. 1:28), то після деякого часу, коли у сім'ї вже є все: і квартира, і дача, і машина, і робота, і виникне бажання «завести» собі дитину, – Бог не дає дітей. І крім котів та собак така сім'я «завести» вже нікого не може.

Народження дитини завжди є таїнством, і невідомо чому Господь саме тепер стукає до вашої сім'ї, щоб подарувати вам безцінний дарунок – нове життя. Господь дарує вам можливість стати співтворцями нового життя. Ігумен Нектарій (Морозов) стверджує: «Навчіться довіряти Богові, вірити, що ми не забуті Ним, що все те, що відбувається чи не відбувається з нами, не є випадковістю, що Господь стосовно нас все творить зі Своєї милості та любові. Лише так людина може по-справжньому наблизитись до Бога». Ми покликані довіритись Богові, прийняти Його дарунок, принести в свою душу радість і спокій. Апостол Павло звертається до нас: «Нічим не журіться, але в усьому молитвою та благаннями з подякою висловлюйте ваші прохання Богові. І мир Божий, який перевищує всяке розуміння, нехай береже ваші серця і ваші думки в Христі Ісусі» (Флп. 4:4).

протоієрей Михаіл Коник

РУБРИКА:

Життя церкви

БУТИ ПЕДАГОГОМ НЕДІЛЬНОЇ ШКОЛИ – ЦЕ БУТИ В ТРЕНДІ

Або новий погляд на викладання в недільній школі.

«Не має нічого важчого за мистецтво виховання. Справді, яке мистецтво зрівняється з мистецтвом освіти душі і розуму? Людина, що володіє цим мистецтвом, повинна бути уважнішою, делікатнішою за будь якого живописця та скульптора». Преподобний Марк Подвижник.

У своєму духовно-катехитичному житті я пройшла шлях від учня до викладача.

Добре пам'ятаю, з чого все почалося: з цікавості і страху.

Це був 2000 рік, неділя і Літургія. Я завжди любила ходити з батьками до церкви, але того дня, мене особливо зацікавив хор. Як мені сподобався цей спів! Вся служба пройшла для мене у споглядані і просто „поїданні очима" цього процесу – хорового співу. Моє захоплення зауважили батьки і вже через п'ять хвилин я стояла на кліросі, знайомилася з регентом.

Хор аж ніяк не був дитячим і навколо мене були юні дівчата та хлопці, підлітки, які тоді мені, шестирічній дівчинці, здавалися аж надто дорослими. Мені так не хотілося бути найменшою, так хотілося встигати за усіма, але де ж там. Структура Богослужіння, правила поведінки в храмі, знання молитов та церковнослов'янської мови – це все нове для маленької дитини.

Після одної з Літургій ми пішли на заняття в Недільну школу, адже мені пояснили: „Щоб співати в церковному хорі, потрібно знати Закон Божий!"

Так і почалася моя історія з Недільною школою, яка триває й до сьогодні.

Моя роль вже як викладача недільної школи починалася з того ж: цікавості і страху, а ще з благословення.

Дуже дивні відчуття: приходити в ті самі класи, в яких ти виріс, але вже викладачем. Ох,.. цей страх. Я починала з викладання музики у молодшій групі, і хоч ситуація тут була повністю протилежна моїй давній (я вже – доросла, а учні – маленькі), але почуття душевної тривоги і повного збентеження мене не залишали ні на мить.

Що мені з тими дітлахами робити? Будучи тоді студенткою першого курсу, я пам'ятаю, як пішла в бібліотеку і набрала купу книг з дитячої музичної педагогіки, керівництва дитячими хорами, і завідувач кафедри, яка зазирнула до мене в кабінет, жахнулася. Перше що вона сказала: „Навіщо тобі такий „арсенал", ти ж їх налякаєш. Хвали і грайся, а ще печива їм купи".

Найперше я хвилювалась про те, щоб не зробити щось не так, знайти правильні слова, підхід, правильно оцінити. А критикувати? Як критикувати дитину, коли вона лише пізнає цей світ і її помилки часто не свідомі.

Тут згадались важливі правила дитячої педагогіки: „Критикуй не особистість – критикуй вчинки та дії" і „правило ¼ — на одну частку критики, чотири частини похвали". І ці правила справді діють!

З часом на зміну страху приходить досвід і розуміння дітей та їх потреб, а вони надзвичайно прості: спілкування, соціалізація, бажання проявити себе, дати вихід емоціям, почути схвалення, інколи просто привернути увагу.

Зазвичай недільну школу розглядають крізь призму суворого, педантичного виховання з таким собі уважним, прискіпливим у всіх розуміннях, правильним педагогом. Але чи правильно це?

«Дітей навчати є обов'язком батьків, — а, отже, і ваш. І боятися чого? Любляче слово ніколи не дратує. А командирське жодного плоду не дає», - писав святитель Феофан, затворник Вишенський.

Останні роки у сфері педагогіки лідирує особистісно-орієнтований метод навчання. Що за ним стоїть? Орієнтир на особистість, на вміння виражати власну думку та мати власну позицію, вміння відкрити себе як активного суб'єкта навчання. Тобто, це перехід дитини в активну діяльність, не просто як слухача, а опонента в діалозі.

Найбільше дитині хочеться бути почутою та відчути власну вагомість, і коли ти їй надаєш таку можливість, прислухаєшся до неї, тим самим формуєш емоційний контакт та довірливі стосунки, а це надзвичайно важливо.

Як це діє в недільній школі? Кожне прочитане оповідання, вірш, уривки зі Святого Письма, ми обговорюємо, при тому кожен намагається висловити свою думку, щось доповнити. Дітям цікаві розвиваючі ігри, загадки, на заняттях кожен член команди вкладає свою частку в наше спілкування.

Ще відомий педагог В. Сухомлинський писав: „Учитель має запалити вогник допитливості в очах молодшого покоління. Лише творчий педагог може бути джерелом успіху своїх вихованців".

Новомодний сьогодні педагогічний тренд західних шкіл направлений на відновлення та підтримки довірливих стосунків у системі „учень – викладач". Головні його цілі – фокусування на рішеннях, цілях, задачах, а не на проблемах: „Не проблема, що ти чогось не знаєш, чи не розумієш, для цього й потрібне навчання. Досліджуй, старайся, розвивайся, не загострюй увагу на помилках – шукай рішення".

Я давно обрала для себе роль демократичного викладача та стратегію співробітництва і в питаннях критики я прагну підштовхнути дитину до правильної відповіді, дати їй можливість висловлювати свої думки, ідеї, міркування, навіть якщо вони десь не зовсім правильні.

Основне завдання педагога недільної школи – навчити дитину того, що церква – це її другий дім, заповіді Божі — це не заборони, а розумні і потрібні настанови, а Служба — не щось чуже та незрозуміле, а їхня розмова з Богом, залучення до великої церковної сім'ї через Святі Тайни.

«Дітей навчати є обов'язок батьків, - а отже і ваш. І боятися (остерігатися) чого? Слово любляче ніколи не дратує.

Командирське ніякого плоду не дає…»

Святитель Феофан,

затворник Вишенський.

До чого інколи зводиться будь-яка консервативна „педагогіка”, в тому числі катехізис – „Бо так треба”, „Бо так сказано”. Але де тут свідомість? Дитині важливо розуміти причинно-наслідкові зв’язки і те що їй скажуть: „Бо Господь так сказав”, ще нічого для неї не означає.

- Не кради ! Так в заповідях сказано.

- А, чому ?

- Бо це погано...

А чому погано? Де ця вісь, між вчинком та наслідком? Її немає у фразі „Бо так”. І виходить дисонанс, дитина знає, що красти погано, але не розуміє чому.

Правильним підходом є проговорення емоцій, наслідків вчинків, ситуаційне та образне обмірковування події:

„Ти забрав на майданчику чужу іграшку? А уявляєш, що твого улюбленого ведмедика хтось забрав до себе. Як тобі? Ага, не спиться бо ведмедика немає. А ця іграшка теж чиясь улюблена і ця дитина дуже сумує. Господь, дав нам ці заповіді, щоб ми нікому не заподіяли зла. Але найважливіше, що у кожного є шанс на виправлення помилки. Принеси іграшку його власнику, попроси пробачення і ніколи так не вчиняй!”

От він – зв’язок дії і наслідку, що є вкрай важливим для світосприйняття дитини та її духовного становлення. Здавалося б, це – новомодні теорії, але аж ніяк – трохи призабуті духовно-педагогічні думки.

Варто лише глянути на витоки катихизаторської науки: „Повчання Володимира Мономаха дітям”, „Катехізис Петра Могили” – це не просто список правил, це – діалог, розмова. «Надійне керівництво у ділі Віри» [Митрополит Макарій (Булгаков)]

Арсенал педагога недільної школи – це не лише наукові посібники, а й повчальні історії, мультфільми, ігри, але головне – спілкування.

Чергування методів навчання, різноманітність подачі інформації – ось що зацікавлює учнів. Не дарма кажуть, що відпочинок – це зміна діяльності, тому варто мотивувати учнів на роздуми, мислення, логіку.

Не варто ставити одразу клейма та оцінки, як якісь „знаки якості”. Важливо не критикувати дитину, чи давати їй оцінки „вірно” - „невірно”, а підштовхувати на правильний шлях, підводити до істини.

Цього мене навчили самі діти.

На наших уроках практикуємо інтелектуальну гру в слова. Ми вивчаємо церковну абетку, кожного заняття називаємо та обговорюємо слова, які починаються на певну літеру і мають відношення до релігії. І ось одного разу на вивченні літери „Г” учень називає слово „Глина”. Правильно? Ніби ні, але дитина має власну думку.

- Аргументуй, доведи.

На всім відомому Нікейському соборі Святитель Спиридон Триміфунтський, доводячи цілісність та єдину сутність Святої Трійці, показав чудо – розділив цеглу на складові елементи: вогонь, воду та глину.

І от він мені каже: „То ж глина – церковне слово?”

А, власне, в такому контексті, чому б і ні...

Справді, дитячій безпосередності, винахідливості та, в дечому, хитрості немає меж. Люблять діти квести, настільні ігри, популярні комп’ютерні сканворди – то нехай, але на церковну тематику.

Варто лише направляти цей потік енергії в правильне русло.

матушка
Марія Яцкович,

викладач недільної школи

РУБРИКА:

Цікаво знати

ЩО ТАКЕ СТАВРОПІГІЯ?

В основу адміністративного устрою Православної Церкви закладений територіальний принцип. Це означає, що православні християни будь-якої національності, які проживають на одній території, складають одну парафію і перебувають під керівництвом одного єпископа. Підставою для цього є слова апостола Павла про те, що у Христі «немає ні елліна, ні юдея, ні обрізання, ні необрізання, варвара, скіфа, раба, вільного» (Кол.3,11).

Такий устрій Церкви співвідноситься з політико-адміністративним поділом, з державними та адміністративними кордонами. Крім очевидних зручностей, цей принцип має непряме обґрунтування в самих канонах. Так, 38-е правило Трульського Собору говорить: «Якщо царською владою знову улаштований або надалі влаштований буде град, то цивільним і земським розподілам нехай відповідає і розподіл церковних справ».

Однак територіальне начало в розмежуванні церковної юрисдикції допускає і винятки, які по суті своїй є аналогічними поняттю екстериторіальності в міжнародному праві. Так, в давнину глави одних помісних Церков для підтримки постійного спілкування з іншими Церквами направляли до їх митрополитів, екзархів або патріархів своїх представників - апокрісіаріїв. Монастирі, в яких перебували апокрісіарії, перебували в канонічному підпорядкуванні тієї Церкви, яка їх направила. Ці монастирі називалися метохами або подвір’ями. В епоху турецького поневолення патріархи східних Церков засновували свої подвір’я при інших Церквах, особливо часто - в Росії, для збору милостині.

Іншим відступом від територіального начала в розмежуванні юрисдикції є право патріаршої ставропігії. Слово «ставропігія» походить від грецьких слів σταυρός (хрест) і πήγνυμι (ставити). Встановлення хреста єпископом при засну-

ванні церкви чи монастиря є символом їх канонічної залежності від нього. Право патріаршої ставропігії полягає в тому, що патріарх може поставити хрест і при улаштуванні монастиря або церкви поза межами своєї єпархії, тим самим включивши їх в свою безпосередню юрисдикцію.

У візантійську епоху Константинопольські патріархи підкоряли своїй юрисдикції цілі єпископії, розташовані в межах митрополичих областей. Такі єпископії іменувалися автокефальними архієпископіями; під автокефальністю малася на увазі їх незалежність від місцевого митрополита.

Унікальною подією в історії Церкви було переселення Кіпрської Церкви в Геллеспонт - на територію Константинопольського Патріархату (північний захід Малоазійського півострова) - під час навали арабів в VII столітті. Кіпрська Церква і в Геллеспонті зберегла свою автокефалію, що було підтверджено 39-м правилом Трульського Собору.

А ось випадки заснування патріархами монастирів в єпископіях, як повідомляє відомий церковний історик професор Василь Болотов, відбувалися часто. В цих монастирях за богослужінням підносили ім'я патріарха, а не місцевого єпископа. Патріарху, який управляє такими монастирями через своїх намісників, належить право нагляду за життям монастиря, право вершити суд у справах братії. Доктор церковної історії, професор Московської духовної академії протоієрей Владислав Ципін зазначає, що «ставропігійним правом міг користуватися будь-який патріарх у всіх єпархіях своєї області, а Константинопольський Патріарх - і поза своєю областю по всьому Сходу». В Росії в синодальну епоху (1700-1918 рр.) ставропігійними називали монастирі, що знаходилися в безпосередньому відданні Синоду, а не місцевих єпархіальних архієреїв. У XIX столітті сім обителей в Росії значилися ставропігійними: Ново-Спаський, Симонов, Донський і Заіконоспасський монастирі в Москві, Ново-Єрусалимський в Московській єпархії, Спасо-Яковлевський в Ростові Великому і Соловецький на Півночі.

Відповідно до нині чинного Статуту Російської Православної Церкви, «Патріарх Московський і всієї Русі є Священноархімандритом Свято-Троїцької Сергієвої Лаври, ряду інших монастирів, що мають особливе історичне значення, і управляє всіма церковними ставропігіями. Створення ставропігійних монастирів і подвір'їв в Московській єпархії здійснюється відповідно до Указів патріарха Московського і всієї Русі. Створення ставропігій в межах інших єпархій здійснюється за згодою єпархіального архієрея за рішенням патріарха Московського і всієї Русі та Священного Синоду».

Статут про управління Української Православної Церкви стверджує, що «Митрополит Київський і всієї України є Священноархімандритом Києво-Печерської та Почаївської Лавр і ряду інших монастирів Української Православної Церкви». Право засновувати ставропігію Статут відносить до прерогативи Священного Синоду та Предстоятеля УПЦ: «Монастирі проголошуються ставропігійними за рішенням Священного Синоду Української Православної Церкви на чолі з Митрополитом Київським і всієї України з дотриманням канонічної процедури».

На території України сьогодні діє кілька ставропігійних монастирів: Свято-Успенський Святогірський Зимненський жіночий монастир (Володимир-Волинська єпархія), Свято-Георгіївський Городницький чоловічий монастир (Житомирська), Свято-Різдва Богородиці Глинська пустинь, чоловічий монастир (Конотопська), Свято-Троїцький Корецький жіночий монастир (Рівненська) і Свято-Троїцький жіночий монастир (Тульчинська єпархія).

Підготував
протоієрей

Миколай Баранов

Рубрика:
ЖИТТЯ МАЛОВІДОМИХ СВЯТИХ ПРАВОС ЛАВ`Я

КОРОТКИЙ ЖИТТЄПИС ПОРФИРІЯ КАВСОКАЛИВІТА

Майбутній святий народився в 1906 році в дуже бідній, але благочестивій родині в селі Агіос Іоанніс в Карістії на острові Евбея[1] в Греції. Батьки при народженні дали йому ім'я Евангелос. Щоб матеріально підтримати сім'ю, його батько поїхав на будівництво Панамського каналу. А хлопчик в цей час працював на городі і пас в довколишніх полях кількох овець, що належали їхній родині. Освіту маленький Евангелос отримав лише в двох класах початкової школи. Грамоті, за його словами, він навчився, читаючи Євангеліє і церковні богослужбові книги. В них він і прочитав житіє святого Іоанна Колова [2]. Святий образ цього преподобного глибоко запав у душу, і він вирішив наслідувати його.

Ще зовсім юним, в віці 13-14 років, він вирушив на Святу Гору Афон. Там він зупинився в скиту Кавсокаливія[3] і став послушником в келії, де жили два дуже добрих, але суворих старці. З ними він прожив 5-6 років. На Святій Горі отець Порфирій дізнався, що таке чернече життя, що означає «досконалий», «те що приносить радість», як він казав, послух, що таке чиста любов до Бога. Там він, щирий і чистий юнак, отримав дар прозорливості. Несподівано отець Порфирій дуже серйозно захворів, і Бог показав, що хоче послати його в світ, щоб він міг, за даною йому благодаттю, надихати, навчати, втішати і наставляти там людей. Молодий чернець повернувся на батьківщину, на острів Евбею, і зупинився в монастирі Святого Харалампія в Авлонарі. Там його важка хвороба пройшла. У віці двадцяти років він зустрівся з Синайським архієпископом Порфирієм, який, здивувавшись «вишніми даруваннями» молодого монаха, висвятив його в ієромонахи, давши своє ім'я – Порфирій. Отець Порфирій у деталях описав архієпископу монастир на Синаї, хоча сам ніколи там не бував!

Коли монастир Святого Харалампія передали монахиням, отець Порфирій переїхав до монастиря Святого Миколая в Вафії, на острові Егіна. У 1940 році Старець приїхав в Афіни, де був призначений настоятелем храму Святого Герасима при поліклініці, що знаходиться поруч з площею Омонія[4] . Там він протягом 33 років служив Богу і людям, живучи в смиренні і здійснюючи великі подвиги на славу Божу. Тисячам людей він допоміг знайти мир Божий. Отець Порфирій допомагав навіть лікарям, ставлячи, завдяки своєму дару прозорливості, точні діагнози. З ласки Божої він зцілив багатьох хворих. Все це робив

1 Острів, розташований на східному узбережжі Греції, недалеко від Афін

2 Прп. Іоанн Колов (V століття) - знаменитий подвижник Єгипетського скиту, пам'ять 9 листопада.

3 Кавсокаливит - один з найдавніших і відомих афонських скитів. Розташований на південно-західній частині Афонського півострова, належить Великій Лаврі преподобного Афанасія Афонського.

4 одна з центральних площ в Афінах

безграмотний, за мирськими поняттями, Старець, який прекрасно володів святою грамотою Божою.

Закінчивши своє служіння в храмі Святого Герасима і пішовши за штат, отець Порфирій кілька років прожив при храмі Святого Миколая в Калісії, в Пентелі[5] . Нарешті він переїхав в містечко Милесі в Малакасі, розташоване приблизно в 39 кілометрах від Афін. Там він заснував невеликий монастир Преображення Господнього, в якому жив так само смиренно, як і раніше, переносячи безліч своїх хвороб, які Бог по Своїй любові дарував йому, по слову Апостола, «як жало в плоть ... щоб не величався»[6] . Це місце в Милесі стало місцем справжнього масового паломництва. Старець прагнув до безвісності, але Бог прославив його. «Світ, – напише він згодом, – вважає мене доброю людиною, і всі говорять, що я святий. Але я відчуваю себе найбільш грішною людиною на світі ... і прошу всіх, хто знав мене, молитися за мене».

Відчуваючи кінець свого земного шляху, Старець переїхав до келії в скиту Кавсокалівія на Святій Горі, там він прийняв чернецтво, там і спочив 2 грудня 1991 року. Він отримав повідомлення від Бога, що його кінець уже близький, і побажав смиренно закінчити життя вдалині від світу, в тиші і спокої Божому. Ніхто, крім насельників цього скиту, не знав про його смерть. Його поховання відбулось дуже просто, скромно, по-чернечому, на тій землі, яку Пресвята Богородиця обрала Своїм земним Уділом. Після поховання отця Порфирія, монахи з його келії, нікого про це не сповістивши, вночі викопали і перепоховали його останки. Тепер ніхто не знає, де вони знаходяться. Таким був заповіт отця Порфирія: він не хотів, щоб до його могили почалось паломництво.

5 Пентелі - район, розташований в передмісті Афін.

6 2 Кор. 12, 7

Деякі повчання старця

Порфирія про молитву:

***

Душа християнина повинна бути витонченою, лагідною, чутливою, щоб літала. Щоб летіла в безкраї, серед зір, до величі Божої, через тишу. Той, хто хоче стати християнином, повинен спочатку стати поетом. Саме так має бути! Ти повинен страждати! Любити і страждати. Любов – це труд, заради того, кого любиш. Він біжить усю ніч, не спить, збиває ноги – усе заради того, кого любить. Ти жертвуєш усім, не зважаєш ні на що, тебе не лякають ні погрози, ні труднощі – усе від любові. Любити Христа – це щось інше, нескінченно вище.

***

Молитва – ключ до духовного життя? Молитви ніхто не може навчити: ні книги, ні духівник – ніхто ... Єдиний учитель – Божественна благодать. Тільки Дух Святий, тільки Благодать Божа може надихнути на молитву. Молитися зовсім не тяжко, але ви не вмієте правильно молитися, бо всередині вас противиться старозавітна людина. Якщо не увійдете в атмосферу благодаті, не зможете молитися. Щойно почуєте образливе слово, відразу засмутитеся, коли ж скажуть добре слово, зрадієте й будете світитися? Це показує, що ви не готові, ще немає передумов. Щоб зійшла благодать Божа, мусить бути любов, смирення, ви повинні інакше відповідати. Щоб вбратися в цей одяг, розпочніть з послуху. Бо спочатку ми маємо бути слухняні, щоб стати смиренними. Побачивши смирення, Господь посилає благодать Свою, і тоді поступово приходить і сама молитва. Якщо ж ви не маєте послуху, не маєте смирення, молитва прийти не може, і є страх омани та помилки.

***

У молитві має значення не часовий вимір, а сила. Моліться хоч би й п’ять хвилин, але будьте віддані Богу з любов’ю та трепетом. Хтось може молитися всю ніч, а інший лише п’ять хвилин. Та молитва п’яти хвилин може бути набагато вищою. Звичайно, це тайна, але так воно є.

***

Моліться за Церкву, за людей, за всіх. Увесь християнський світ зосереджений у молитві. Якщо ми молимося тільки за самих себе, в цьому криється наше користолюбство. Коли ж ви молитеся за Церкву, ви перебуваєте в Церкві. У Церкві перебуває Христос, Який єдиний із Церквою, а також з Отцем і Святим Духом. Свята Трійця та Церква

– єдині. Бажання ваше має бути саме таким палким. Церква освятить людей, щоб усі стали дітьми Христовими. Тоді ви увійдете до Церкви, житимете в райській радості, в Бозі, тому що вся повнота Божества – в Церкві.

***

Більше моліться за інших, аніж за себе. Промовляйте: «Господи Ісусе Христе! Усі ми діти Того Самого Отця всі одне-єдине». Усі ми одне-єдине, саме тому молимося за інших: «Господи Ісусе Христе, помилуй мене!», а не «помилуй їх». Усі стають одним цілим.

Хочете у вашому житті здобути радість? Читайте Святе Письмо, ходіть до церкви Божої. Ідіть за Христом, любіть Його. Будьте уважні на службах: вечірній, утрені, часах, повечір'ї... Бо вони написані святими. Це святі слова, вони є вираженням любові до Христа, Богородиці. Я цьому приділяю велику увагу. Читайте їх виразно, слово за словом, усвідомлено, з трепетом та божественною любов'ю. Те, що вас вражає, знову читайте і запам'ятовуйте. Ці слова, ми мов книгу, пишемо самі в собі. Вони з нами, коли ми зупиняємося чи заглиблюємося. Вивчаймо й запам'ятовуймо. Коли ти полюбиш ці слова, вони тебе підтримуватимуть, бо в собі містять скарб.

***

Старанно читайте тропарі, канони, службу Божу. Усі святі книги нашої Церкви: молебні, канони, Часослов, Псалтир, Мінеї – містять святі слова, вони є вираженням любові до Христа. Читайте їх з радістю, любов'ю, задоволенням. Коли ж ви докладете душу в це старання, будете освячені, невимушено, містично, ви навіть не зрозумієте цього.

***

Моліться про тих, хто засуджує вас

***

Я молюся про ваші справи, але цього недостатньо. Моя молитва повинна і у вас знаходити якийсь відгук. Бог, який посилає нам Свою благодать, повинен знайти наші обійми відкритими, щоб ми прийняли цю благодать. І все, що Він допустить, буде для нашої користі.

***

Дуже погано коли я молюся, а ви спите. Мене часто засуджують, але я «... немов глухий, не чую і, як німий, не відкриваю вуст своїх.» (Пс. 37, 14). Моліться за тих, хто засуджує вас. Промовляйте: Господи Ісусе Христе, помилуй мене, – а не так: «Помилуй цього мого кривдника». Так у вашій молитві будете і ви, і той, хто вас засуджує.

***

Хтось сказав вам дещо образливе? Зрозумійте, Бог знає це! Простягайте свої руки до Бога, кажучи: Господи Ісусе Христе, помилуй мене. Тим самим ту людину, за яку ви молитеся, ви робите єдиною з вами. Бог знає його глибинні проблеми і, побачивши вашу любов, поспішає йому на допомогу. Бог бачить ваш серцевий порив. Що говорить до римлян Апостол Павло? «А Той, Хто випробовує серця, знає, яка думка в Духа, тому що Він заступається за святих із волі Божої» (Рим. 8, 27). Моліться про очищення кожної людини, щоб всім у нашому житті уподібнитися ангелам. Ангели також не моляться про себе.

***

Я саме так молюся про людей, про Церкву, про тіло Церковне. Під час молитви про Церкву ви саме і звільняєтесь від пристрастей. Під час славослів'я пом'якшується ваша душа і освячується Божественною благодаттю. Я хотів би, щоб ви навчилися цьому мистецтву.

Підготував
ієромонах

Іов(Ольшанський)

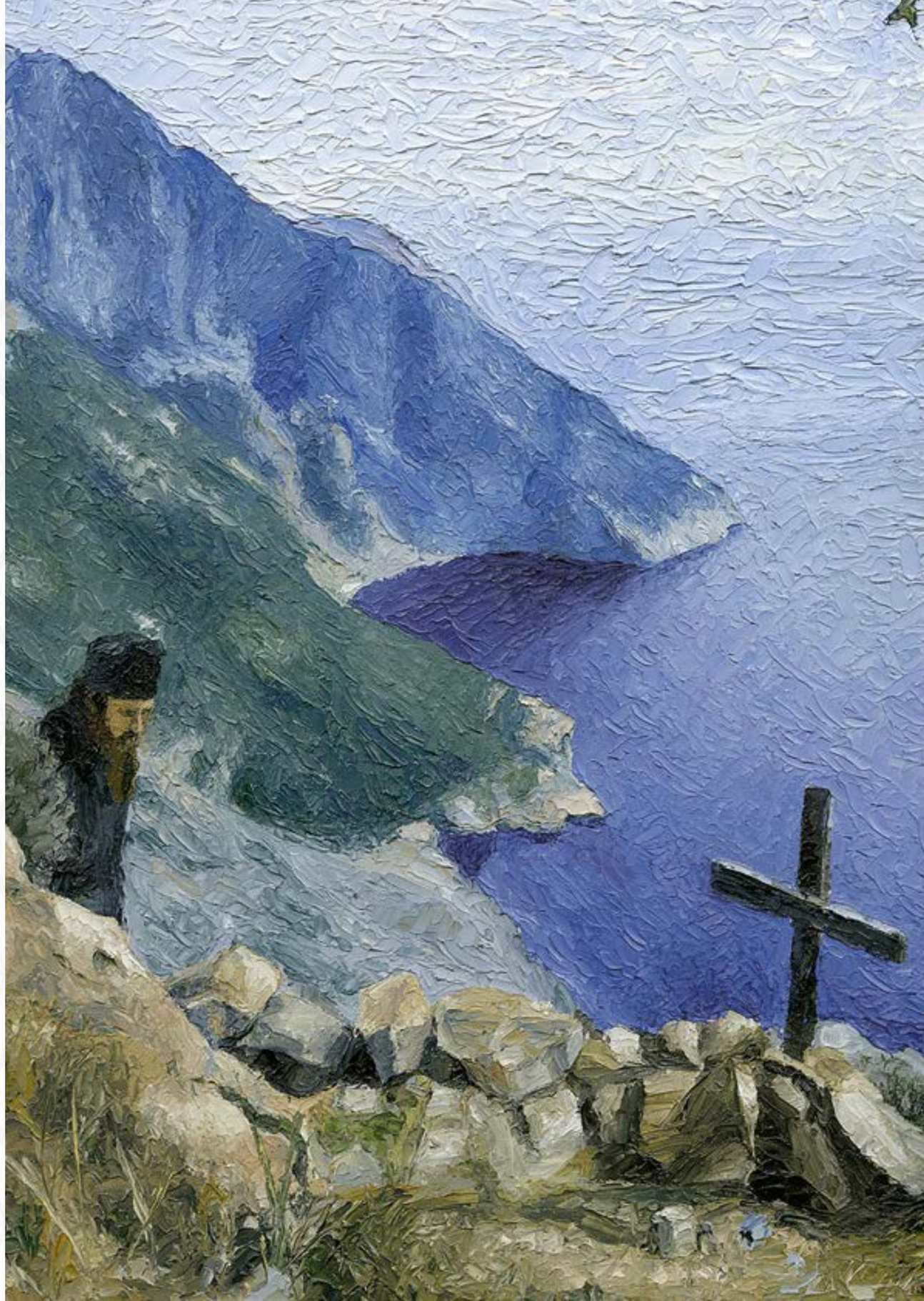

Рубрика:

Мудрість у притчах

Любили брати з монастиря авви Артемона послухати настанови старця. Так вони його якось запитали:

- Чи годиться нам викривати вади ближнього свого?

Авва трохи подумав і сказав:

- Кожен раз, коли ви, побачивши чужий гріх, захочете щось сказати, запитайте себе: «Чи можу я вимовити слова викриття з любов'ю, без краплі роздратування, без осуду і злості?» І, якщо совість ваша відповість: «Ні, не можу», то нехай будуть зімкнуті уста ваші!

А потім старець розповів історію про одного молодого монаха, який не міг і дня прожити без того, щоб з гнівом оголили чужу пристрасть. Бувало, не зустрінеться йому ніхто з братії, тоді виходить він на дорогу і починає подорожніх викривати ...

Нарешті, ігумен велів йому і зовсім мовчати, поки не відчує, що може говорити з любов'ю. І, лише одного разу, зустрівши юнака з сусіднього селища, він відчув, що Господь пом'якшив його серце. Тоді чернець вклонився йому в ноги і зі сльозами просив залишити гріховне життя і слідувати за Христом. Це сталося через тридцять років мовчання і безперервної молитви ...

Авва Артемон закінчив свою розповідь, і один з ченців спантеличено запитав:

- Ну, а що ж той юнак? Почув він словами ченця?

Старець посміхнувся краєчками губ і тихо сказав:

- Почув. І, по невимовній Божій милості він нині стоїть перед вами ...

Про редакцію газети

Світло Православ'я - офіційне видання Львівської єпархії Української Православної Церкви
Видається з благословення митрополита Львівського і Галицького Філарета

Адреса редакції:
79008, м. Львів, вул. Короленка, 3
info.upc.lviv@gmail.com

© 2021 Інформаційно-просвітницький відділ Львівської єпархії

Редакційна рада:
головний редактор **ієромонах Іов (Ольшанський)**
відповідальний редактор **Ганна Шевченко**
літературний редактор **Оксана Костенко**
редактор **протоієрей Миколай Баранов**
редактор **протоієрей Назарій Швець**
редактор **диякон Віктор Палажченко**
дизайн **Богдан Скубко**
верстка **Юлія Росада**
Реєстраційне свідоцтво КВ-975
Виходить з 01.01.1994 р.
Наклад 1000 примірників

Шановні читачі! Просимо не використовувати газету в побутових цілях

СВІТЛО Православ'я